

ФОРМИРАНЕ НА УМЕНИЯ ЗА ДОБРОНАМЕРЕНО ОБЩУВАНЕ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА

Нели Недялкова, Мая Нейчева

FORMATION OF SKILLS IN POSITIVE COMMUNICATION AT KINDERGARTEN

Nely Stoeva Nediaalkova, Maya Ivanova Neycheva

SUMMARY

The topic is dedicated to theoretical and empirical research on the processes of formation of skills in positive communication, related to teaching children at kindergarten to values such as social interest, tolerance, respect for the other's rights and opinion, orientation towards imitation of positive social models. These are factors that R. Dreikurs defined such as developing the democratic type of person and the key word in this process is participation. The results of the different stages of pedagogical observation and creativeness for development of children's effective skills in productive communication and collaboration have been analyzed in this paper.

Проблемът за културата на общуване е бил винаги актуален и значим, но сега, на фона на новите социални приоритети и потребности на децата от 21 век, придобива особено измерение. В момента кризата във възпитанието на поколението е факт в целия свят. Налице са: дехуманизация на отношенията, агресия, синдрома на недостатъчното внимание, неумение за позитивно разрешаване на конфликти, ксенофобия и други. «Докато човечеството се приближава до равнопоставеност, конфликтът между отделния индивид и групата става още по-ярък. Онези, които са в позиция на превъзходство се страхуват да не я изгубят, а онези, които се чувстват в позиция на малоценност, нямат повече желанието да приемат съдбата си. Резултатът от такава връзка увеличава взаимното подозрение и страх, безпокойство и враждебност, което разрушава единствената основа на човешкото сътрудничество, а именно чувството за принадлежност. (Драйкурс Р. по Стойкова, Ж., 2011 с.189) Ето защо точно сега, във време на противоречия и различности, уменията да се общува добронамерено е може би най-необходимото качество на съвременната личност. Новите възпитателни цели днес трябва да станат начин на мислене утре, който да насочва и моделира социалното развитие на обществото. Общуването е механизъм за предаване и усвояване на социален опит, ценен за изработване на оптимална поведенческа стратегия в проблемни ситуации. То поставя детето в активна позиция - да търси и реализира адекватни начини за изграждане и поддържане на отношения с околните. За осъществяване на общуването са необходими набор от умения и нагласи, които се формират и изграждат цял живот. «От психологична гледна точка общуването е много по-широка категория от речта. Всяко общуване може да съдържа реч, но непременно и не само това. Общуването е и споделеното мълчание, жестовите, мимиката, погледът и емоциите. То е свързано с пренос на състояния, настроения, нагласи.» (Стойкова, Ж., 2008, с.55-56). Именно социалната подкрепа, която то осигурява, е причина за високия ценностен статус на междуличностните отношения, за позитивния им емоционален заряд. Ако се следва и даята на А. Адлер за формирането на социалния интерес, голямата задача на отначало на майката, а по-късно на семейството и детската градина е да развие интересът на детето към другите около него, членовете на неговото семейство, а след това и другите деца в групата. (А. Адлер по Уолтън, Ф. Ж. Стойкова, 2010 с.26). Ето защо една от първостепенните задачи на възпитанието на децата от предучилищна възраст е формирането на умения за добронамерено общуване. Това е начин на изразяване на позитивно и активно отношение към околния свят. Днес утвърдени имена в

педагогическото пространство търсят и предлагат варианти за решение. Нашето партньорство с Адлерианските дневни центрове от щата Южна Каролина, Съединените щати показва, че педагозите от различни културни среди имат общи задачи. Използвайки практики, базирани на теорията на индивидуалната психология, педагози, те също търсят продуктивни решения на въпросите, свързани с изграждането на умения за добронамерено общуване, сътруднически и развитие на социален интерес у децата. (Walton-McCawley, С., К. А. Walton.). Онова, което ни обединява е общата грижа за това, как да бъдат намерени ефективни подходи за възпитанието на общочовешки ценности у децата. Нашите намерения за работа по общи проекти са по посока на «опознаването на многостранния опит и различните практики в тяхното огромно разнообразие», за да се създадат най-добри условия за възпитанието на децата и подпомагането на родителите в този нелек процес. (Лавренцова, Е. 2009, с.8).

Анализът педагогическите наблюдения и педагогическото творчество показва следните резултати. След фиксиране на целта »възпитаване на умения за добронамерено общуване«, следва дефиниране на етапите на реализацията ѝ. Те са съобразени с възрастовите особености и потребности на децата от предучилищна възраст. **Първият етап** е адаптиране към условията в детската градина. Това е време за пренастройване от общуване в семейна среда към такова с група от хора, извън нея. Създават се начални навици за комуникация в организирана среда, с регламентиран дневен режим. Общуването в този период „учител-дете“ е по-интимно и винаги позитивно-подкрепящо. Чрез различни педагогически ситуации се стимулира опознаването между децата и създаване на положителни емоции. След като детето е вече ориентирано в йерархията на групата, приело е средата и се чувства спокойно, то пристъпва към създаване на контакти, които активизират общуването. **Вторият етап** бележи началото на създаване на приятелство, откриване на емоционалните състояния, причините, които ги пораждат и начините за реакция (подкрепяща и добронамерена). На този етап започва запознаване с различните видове емоционални състояния-радост, страх, тъга и други. Чрез игри и ситуации по различните културно-образователни направления децата ги възприемат, разпознават и осъзнават. Упражняват се да ги изразяват сами и усвояват модели за отношение към тях. Съпричастие, подкрепа, толерантност – различни начини за изразяването им (вербални и невербални), чрез думи, интонация, жестове, прегръдка. По този начин те усвояват модели на поведение за добронамерено отношение, което позитивира взаимоотношенията им. Подобен начин на общуване поставя основите на готовност за разбиране чувствата на другия и корекция на собственото поведение в рамките на общността. На този етап детето активно споделя преживявания и създава приятелства, които удовлетворяват потребността му от социална подкрепа и позитивна среда. Започва да осъзнава, че са необходими специални умения, за да поддържа и развива отношенията с другите. В практичен план това се реализира, чрез комуникативни игри и практически ситуации от ежедневието. След като са формирали приятелства и са ориентирани в собствените си и тези на другите емоции естествено се преминава **към третия етап**-договаряне на правила и сигнали, кредит на доверие. Те, правилата, възникват за да асистират и регулират добронамереното общуване между децата. Често в началото звучат ограничително, но реално, спазването им създава усещане за сигурност, защитеност и спокойствие. Гарантират равнопоставеност при общуване. Правят възможни цели сфери на поведението, защото дават ключ към уменията, необходими за поддържане на позитивни отношения и разбирането им. Идеята за договаряне правила за общуване се предлага от учителя и се обсъжда с децата. Техните предложения са точна диагностика за усвоените до момента умения за проява на поведение без агресия и желание за добронамерено общуване. Уточняването на правила естествено започва от такива за физическа безопасност и липса на насилие под каквато и да е форма, следват правила за коректни взаимоотношения по време на игра, които да сведат конфликтите до минимум, след

това са правилата за взаимопомощ по време на ежедневни дейности. Форматирането на норми за общуване в групата изисква кредит на доверие от всеки към всички и обратно. Децата стават по-спокойни и уверени, проявяват по-силна готовност за пре моделиране на поведението си. На този етап се приемат, разбират и употребяват всички уточнени вербални и невербални сигнали. (Виж моя знак-вдигане на ръка с обърната длан.-сигнал за внимание-спри и ме погледни, ръка протегната надолу-заповядай пред мен, и др.). Усвояването им се осъществява, чрез повторемост на действието (сигнала) в различни ситуации. Това провокира и развива реакциите и е безценно в спешни случаи (пожар, земетресение и др. бедствия). Невербалните сигнали особено улесняват общуването с деца, които имат проблем с говоренето. Те най-активно следят за спазването им и много ги употребяват, за да изразят чувствата и посланията си. Договарянето с децата на определени модели за позитивно поведение и спазването им, гарантира висока степен на осъзнато саморегулиране в процеса на ежедневно общуване. Следващият **четвърти етап** е поемане на отговорност. Това задоволява потребността от значимост, себеизява, лично достойнство. Поемането на отговорност извежда общуването на ново, по-високо ниво. Да си отговорник за нещо означава, че си знещ, можещ, имаш кредит на доверие и уважението на групата. Означава да спазваш правилата и да регулираш как другите го правят. “Длъжността” е с много висок емоционален и социален заряд, и култивира умения за адаптиране към различен тип поведение. Поемането на отговорност формира волеви качества и придава делови привкус на общуването. Желанието на децата за такъв тип взаимоотношения довежда до формиране на първи умения за въвеждане на вътрешногрупов контрол под формата на избиране на отговорници почти за всичко-от сутринното раздвижване, измиването на ръцете, подреждането на играчките и т.н. На особена почит са отговорниците за деца със специални педагогически потребности (говорни, проблеми с общуването, със самообслужването и др.). Там отговорниците на практика реализират уменията си за добронамерено общуване- проявяват съпричастност, толерантност, грижовност и наистина дават най-доброто от себе си. С това си отношение те получават признание от учителя и от групата. **Петият етап** може да бъде дефиниран като *изразяване на мнение, изказване на преценка*. Това е изключително трудно, дори за възрастни, защото изисква набор от овладени умения за мотивиран изказ, добър речник, познаване на правилата (етап-3), лична позиция и много добронамереност (толерантност). На този етап се въвежда ”рубриката” – “Минутки за доброта”. С децата се обсъждат проблемите на деня и те дават преценка кой как се е справил, как е реагирал. Какво добро е извършил днес – как и защо. Това се превръща в непринуден анализ на уменията им да общуват добронамерено и наградата е - избор на “Дете на деня”, което предизвиква разгорещени дебати и сблъсък на мнения.. Ситуацията дава реална възможност за прилагане на усвоени *умения за добронамерено общуване* --задаване на въпроси, изслушване, изказване на мнение за варианти на поведение. Всичко това - от позиция на съпричастност и разбиране. Въвеждането на тази “рубрика”, намери силен отзвук у родителите. Таблото с имена на децата на деня се яви като обратна информация за тях (родителите) относно социалния статус на детето им. Провокирана е суетата и амбициозността им, което ги прави ефективни партньори за възпитаване умения за добронамерено общуване. Разбира се, че може да има и нематериални стимули, които да са желани от децата. Така се стига до **шестият** (последен) **етап**, наричан още ниво за отличници, който насърчава децата да правят *опити за решаване на конфликти, чрез проява на разбиране, съчувствие и толерантност*. Най-силен мотив за това се явява *потребността от принадлежност към групат*. Заради този стремеж, детето съзнателно, доброволно коригира поведението си и активно прилага усвоени умения за отстраняване на проблема – допитване до другите, изслушване, разговор, съобразяване, прегръдка, извинение - защото тук са приятелите, които вече ценят, на които помага, с които се смее, пада и става, защото те го разбират и подкрепят във всичко. Децата сами избират да започват всяка дейност с приятелски поздрав-един за всички и всички за един. Това им

създава усещане за общност, където всеки е значим и необходим, атмосфера на единство и съзидание. Когато възникне конфликт, те се опитват да го разрешават с нагласата за позитивизъм и подкрепа, за да продължи усещането, че си нужен и желан. Това е анализът на резултатите от прилагани творчески педагогически подходи за формиране на добромерно общуване и проведеното педагогическо наблюдение върху тяхната ефективност при децата от предучилищна възраст на ЦДГ-23. гр.Стара Загора. Резултатите са налице и може би това ни кара все още да вярваме в “магията” на учителството-от случаен сбор деца, да създадеш, изградиш, възпитаеш- единен, пулсиращ организъм, който излъчва светлина, доброта, любов и очаква своето бъдеще с надежда.

ЛИТЕРАТУРА

1. Данчева.Г.373 комуникативни игри в детската градина. Слово, Велико Търново 2009
2. Лавренцова,Е. Мениджмънт на проекти в образованието. Тракийски университет. Стара Загора, 2009.
3. Стойкова Ж. Деца в риск – адаптация, общуване, мултидисциплинарни решения. Контраст, Стара Загора. 2008
4. Стойкова Ж. Психологическо консултиране-теории, модели, практики.Контраст. Стара Загора. 2011
5. Уолтън, Ф., Ж. Стойкова. Съвременни адлериянски профили. Контраст. Стара Загора. 2010.
6. Walton-McCawley,C., K. A. Walton. The Courageous Parent .Adlerian Child Care Books. Columbia SC, 2009.